
Willibrord Rutten

TEN GELEIDE

Jaarboek 2018 staat in het teken van het afscheid van Ad Knotter, directeur van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL), die per 1 december 2018 met emeritaat gaat. Ruim twintig jaar heeft hij de dagelijkse leiding gehad van de instelling. Per 1 september 1998 werd hij benoemd tot directeur-hoogleraar. Het directeurschap van het SHCL en het hoogleraarschap zijn sedert de instelling van de bijzondere leerstoel 'sociaaleconomische geschiedenis van Limburg' aan elkaar gekoppeld, zodat het een het ander kan versterken. De dubbelfunctie was Ad Knotter op het lijf geschreven. Hij verenigde in zijn persoon jarenlange ervaring in het archiefwezen met wetenschappelijke expertise op het gebied van de sociaaleconomische geschiedenis. Dat hij niet uit Limburg kwam, was geen punt van discussie bij zijn benoeming.

Ad kwam van het Gemeentearchief Amsterdam, waar hij zijn opleiding tot hoger archiefambtenaar voltooide en naar eigen zeggen de basis legde voor zijn latere functie in Maastricht. Zijn vorming als historicus kreeg hij in Utrecht. In 1991 promoveerde hij daar bij Theo van Tijn, hoogleraar economische en sociale geschiedenis, op een proefschrift over de transformatie van de Amsterdamse arbeidsmarkt in de tweede helft van de negentiende eeuw.¹ Via Utrecht kwam hij terecht in de redactie van het *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*. Aan dat lidmaatschap dankte hij contacten met auteurs en onderzoekers in Nederland en Vlaanderen; een netwerk waarvan hij ook na zijn verhuizing naar Maastricht nog lang profijt heeft gehad.

Het SHCL, dat in 1999 zijn halve eeuwfeest vierde, ging onder leiding van Ad een tweede jeugd tegemoet als kennis- en documentatiecentrum voor regionale geschiedbeoefening. De *Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg*, tevens jaarboek van het SHCL, en de reeks *Maaslandse Monografieën* kregen een nieuw uiterlijk. Achterstanden op het gebied van archiefbeheer werden aangepakt. De bibliotheek had al een elektronische catalogus, nu werd ook een begin gemaakt met de automatisering van het archief. De huisvesting van het SHCL in het oude pand aan de Boschstraat behoefde ook verbetering. De banden met het Rijksarchief in Limburg en het Gemeentearchief Maastricht werden aangehaald. De samenwerking mondde uit in de inhuizing van het SHCL in het volledig vernieuwde gebouwencomplex van het Rijksarchief te Maastricht. In 2008 verhuisde het SHCL naar het monumentale pand aan de Sint Pieterstraat. De collectie particuliere archieven en de bibliotheek kregen een plaats in een goed geoutilleerd depot. De dienstverlening en het onderzoek kregen betere faciliteiten. Het Rijksarchief en het Gemeentearchief fuseerden, maar het SHCL bleef vooralsnog een zelfstandige organisatorische eenheid. Het SHCL heeft er jarenlang aan getrokken

1 Ad Knotter, *Economische transformatie en stedelijke arbeidsmarkt. Amsterdam in de tweede helft van de negentiende eeuw*. Dissertatie Rijksuniversiteit Utrecht (Zwolle 1991).

om een nauwere samenwerking tot stand te brengen. Ad Knotter nam steeds het voortouw als er een plan gemaakt moest worden of een nota geschreven. In een mum van tijd lag er weer een nieuw fusiedocument. Hij zal het niet meer meemaken als directeur, maar het ziet ernaar uit dat in 2019, als het SHCL zeventig jaar bestaat, het einddoel bereikt gaat worden. Het SHCL gaat dan op in het Historisch Centrum Limburg (HCL). Dat betekent, zoals het er nu uitziet, een herschikking van taken: het beheer van de archieven en de bibliotheek gaat naar het HCL, de afdeling onderzoek met de bijzondere leerstoel gaat apart verder als academische werkplaats van de Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen van de Universiteit Maastricht, te vestigen op de locatie van het HCL.

Ondanks zijn managementstaken en de beslommeringen die bestuurlijke nevenfuncties met zich meebrachten, heeft Ad zijn opdracht als bijzonder hoogleraar ruimschoots waargemaakt. Het oordeel van de Commissie van Toezicht van de leerstoel en van externe visitatiecommissies was steeds positief.² Op 8 oktober 1998, een maand na zijn aantreden, hield hij zijn inaugurele rede waarin hij uitlegde hoe hij zijn leeropdracht opvatte: ‘De Limburgse geschiedenis kan alleen begrepen worden door aan alle kanten over de provinciale en nationale grenzen heen te kijken’.³ Met de bestudering van het Limburgs eigene had hij niet veel op, getuige ook de prikkelende titel van zijn artikel ‘Limburg bestaat niet. Paradoxen van een sterke identiteit’.⁴ Het onderzoeksprogramma van het SHCL spitste hij toe op de interregionale aspecten van de Limburgse geschiedenis en de gevolgen van de grensligging van Limburg. Hij breidde zijn netwerk uit met wetenschappers en historische instituten in de buurlanden en nog verder. ‘Borderland studies’ en het functioneren van de arbeidsmarkt voor mijnarbeid in de Euregio Maas-Rijn waren de zwaartepunten van zijn onderzoek, die resulteerden in tientallen publicaties.⁵ Het lukte Ad Knotter grote onderzoeks- en inventarisatieprojecten extern gefinancierd te krijgen uit fondsen als NWO/FWO of in opdracht van ideële stichtingen of het bedrijfsleven. Zo kon het SHCL mooie, belangwekkende boeken laten verschijnen.⁶

Ad was als promotor of copromotor verantwoordelijk voor de totstandkoming

2 Jaarverslag Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (2015) 12 en (2017) 10.

3 Ad Knotter, ‘Rondom de Stokstraat. “Onmaatschappelijkheid” en “onderklasse” in de jaren vijftig’, *Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg/Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg XLIV* (1999) 1-29, aldaar 2.

4 *Idem*, ‘Limburg bestaat niet. Paradoxen van een sterke identiteit’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 123:3 (2008) 354-367.

5 Voor een overzicht van zijn publicaties zie: [https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/en/persons/ad-knotter\(d6a99a3a-243f-479a-a09a-611469ddf558\)/publications.html?page=1](https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/en/persons/ad-knotter(d6a99a3a-243f-479a-a09a-611469ddf558)/publications.html?page=1)

6 O.a. Ad Knotter (red.), *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* (Nijmegen 2012).

van acht proefschriften.⁷ Als voorzitter of als lid van de beoordelingscommissie was hij betrokken bij ongeveer veertig promoties, zowel te Maastricht als in andere universiteitssteden. Zijn hart lag (en ligt nog steeds) bij onderzoek begeleiden, onderzoek doen en publiceren. Een belangrijke rol heeft hij gespeeld als lid van de hoofdredactie van de LGOG-uitgave *Limburg. Een geschiedenis*.⁸ Hij is een meesterlijk redacteur, die met ogenschijnlijk simpele ingrepen van onrijpe teksten een volwaardig hoofdstuk of artikel weet te maken. Hij is een ware ‘tekstveredelaar’. Wat dat betreft kon hij zich helemaal uitleven als hoofdredacteur van de *Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg*. Het jaarboek, visitekaartje van het SHCL, was zijn troetelkind.

Ad wilde geen *liber amicorum*. Hij krijgt zijn zin, maar dat weerhoudt de redactie van het jaarboek er niet van deze editie aan hem op te dragen. Dertien auteurs hebben medewerking verleend. Allen zijn afkomstig uit het netwerk van Ad: onderzoekers die bij hem zijn gepromoveerd of nog gaan promoveren, overige fellows van het SHCL, collega’s van de universiteiten van Maastricht en Luik, auteurs die eerder in het jaarboek gepubliceerd hebben en contacten die voortvloeien uit bestuursfuncties die Ad bekleedt. De onderwerpen zijn divers, maar de artikelen gaan allemaal over aspecten van de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg en de aangrenzende regio’s.

Ad Knotter voor het voormalige kantoorgebouw van het SHCL aan de Boschstraat in Maastricht, ca. 2005.

Foto: Herman Wijenberg.

- 7 Proefschriften van Sophie Bouwens, Ger Brouns, Maurice Heemels, Serge Langeweg, Leen Roels, Thijs van Vugt, allen gepromoveerd aan de UM en de proefschriften van Erika Kuijpers (UU) en Karen Arijs (VUB).
- 8 Paul Tummers e.a. (red.), *Limburg. Een geschiedenis*, 3 dln. (Maastricht 2015).